

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ КРАЇНАМИ-УЧАСНИЦЯМИ СНД

Гранцев І. В.,

здобувач Інституту законодавства
Верховної Ради України

У статті автор досліджує правові аспекти формування регіональної системи колективної безпеки в рамках Співдружності Незалежних Держав.

Ключові слова: СНД, колективна безпека, регіональна система колективної безпеки.

В статье автор исследует правовые аспекты формирования региональной системы коллективной безопасности в рамках Содружества Независимых Государств.

Ключевые слова: СНГ, коллективная безопасность, региональная система коллективной безопасности.

The legal aspects of the collective security regional system formation within the framework of the Commonwealth of Independent States are researched in the article.

Keywords: CIS, collective security, regional system of collective security.

Ідея створення регіональної системи колективної безпеки відома ще з часів Античної Греції. Саме там на період проведення Олімпійських ігор грецькі поліси, які нерідко військовим шляхом виборювали собі ті чи інші переваги на континенті, проголошували мораторій на ведення військових дій і формували тимчасову систему регіональної колективної безпеки, гарантом якої виступали наймогутніші на той час міста-держави, зокрема Афіни [1].

Сучасні системи регіональної колективної безпеки виникли у Європі XIX сторіччя, в епоху двох світових війн. Вони стали моделлю для формування подібних систем і в інших регіонах світу.

Перша євразійська система колективної безпеки стала розбудовуватися країнами – учасницями СНД із підписання Договору про колективну безпеку від 15 травня 1992 року [2].

Договір передбачав, що держави-учасниці СНД, виходячи із їх спорідненої науково-дослідницької і військово-навчальної бази та традиційних зв'язків оборонних підприємств, мають скоординувати свої оборонні зусилля з метою оптимального використання вже існуючої в їх країнах військової інфраструктури, однотипності озброєнь і військової техніки в національних збройних силах, зниження витрат на озброєння.

В Концепції колективної безпеки держав-учасниць Договору про колективну безпеку від 10 лютого 1995 р. було закріплено наміри країн-учасниць СНД будувати відповідну систему на принципах ООН, ОБСЄ та положеннях згаданого вище Договору та документів, прийнятих в розвиток останнього.

Крім того, Радою колективної безпеки були затверджені Основні напрями поглиблення військового співробітництва держав-учасниць Договору про колективну безпеку, спрямовані перш за все на зміцнення обороноздатності держав-учасниць, упередження та врегулювання конфліктів.

Створення системи колективної безпеки країн СНД планувалося розвивати у три етапи:

1) формування модельного законодавства СНД у військовій сфері та на його основі відповідного

національного і розробка спільних нормативно-правових актів Співдружності, спрямованих на регламентацію функціонування системи колективної безпеки; розбудови збройних сил держав-учасниць; розвитку і реалізації програми військово-технічного співробітництва (перший етап);

2) створення об'єднаного угруповання військових сил для відбивання можливої агресії; формування об'єднаної системи ППО; порушення питання про утворення об'єднаних збройних сил (другий етап);

3) завершення утворення системи колективної безпеки держав-учасниць СНД (третій етап).

19 січня 1996 р. Радою голів держав було прийнято Концепцію охорони повітряного простору держав-учасниць СНД, яка включила в себе основні принципи протиповітряної оборони країн Співдружності.

Концепцією були визначені також військово-технічні принципи удосконалення ППО держав-учасниць, основні напрями підготовки військ і сил ППО, а також шляхи реалізації її положень.

Так, Угода про створення системи протиповітряної оборони держав – учасниць Співдружності Незалежних Держав мала, крім створення ОС ППО СНД, закласти основу забезпечення колективної оборони повітряного простору країн Співдружності.

Створення системи колективної оборони вимагає широкоформатного військово-технічного співробітництва країн-учасниць СНД. Це і стало однією із основних причин, на нашу думку, постійного зміцнення і розширення військово-технічного співробітництва останніх.

Підтвердженням цьому вбачається можуть слугувати підписані Міністерством оборони України 25 листопада 1995 р. Протокол про наміри в сфері військового і військово-технічного співробітництва в галузі космічної діяльності з Міністерством оборони Російської Федерації та 31 січня 1996 р. – Протокол про наміри в галузі військово-технічного співробітництва з Міністерством оборони Республіки

Білорусь.

І, безумовно, зазначене вище підтверджує Угода «Про основні принципи військово-технічного співробітництва між державами-учасницями Договору про колективну безпеку від 15 травня 1992 року», підписана 20 червня 2000 р., в якій визначені основні засади та напрями співробітництва між країнами Співдружності у зазначеній сфері. Протокол, прийнятий до цієї Угоди, встановив порядок здійснення контролю за цільовим використанням продукції військового призначення, що поставляється в рамках Угоди про основні принципи військово-технічного співробітництва між державами-учасницями Договору про колективну безпеку від 15 травня 1992 р. Крім того, були створені відповідні двосторонні міжурядові комісії.

Угода про основні принципи військово-технічного співробітництва між державами – учасницями та інші програмні документи про ВТС стали основою для України, як і для інших країн СНД для здійснення цілеспрямованих заходів, пов'язаних із розробленням, виробництвом, ремонтом, модернізацією, знищенням (утилізацією) і міжнародними передачами товарів військового призначення, які реалізуються на підставі норм українського законодавства і у повній відповідності з міжнародними нормами щодо обмеження передач окремих видів товарів військового призначення та подвійного використання і нерозповсюдження зброї масового знищення.

В напрямі ВТС було укладено також двосторонні угоди та підписано протоколи:

12 жовтня 2000 р. – Протокол між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Узбекистан щодо активізації військово-технічного співробітництва.

8.10.2005 – Угоду про взаємну охорону прав на результати інтелектуальної діяльності, що використовуються та отримані в ході двостороннього військово-технічного співробітництва між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Білорусь та 22.12.2006 - аналогічну Угоду між Кабінетом Міністрів України та Урядом Російської Федерації.

23.06.2005 було прийняте також Рішення Комітету секретарів рад безпеки Організації Договору про колективну безпеку щодо Концепції Програми військово-технічного співробітництва (ВТС) держав – членів Організації Договору про колективну безпеку на період 2006 – 2010 років.

Натомість створення саме євразійської системи колективної безпеки здійснюється з певними складнощами.

Так, Рішення Ради колективної безпеки про Концепцію колективної безпеки не було підписано Азербайджаном, а Білорусія підписала його із за-

стереженнями. Рішення про Концепцію охорони повітряного простору держав – учасниць СНД не було підписане Азербайджаном, Вірменією, Молдовою, Туркменістаном, Україною. Угоду про співробітництво по забезпеченню єдності вимірів в збройних силах держав – учасниць Угоди про проведення узгодженої політики у галузі стандартизації, метрології і сертифікації не підписали Молдова і Туркменістан.

При підписанні Угоди про утворення об'єднаної системи протиповітряної оборони у країн – учасниць Співдружності також не було єдиної позиції. Згадану Угоду не підписали Азербайджан і Молдова, а Білорусія, Туркменістан і Україна підписали її з застереженнями.

Отже, дійсно, існують проблеми у створенні системи колективної безпеки у форматі СНД. Вони, на нашу думку, пов'язані саме із тим, що країни – учасниці є представниками двох суміжних континентів, на території яких вже до створення СНД утворилися свої континентально-регіональні системи колективної безпеки, до яких ці країни також тяжіють. До того ж вони є учасниками і відповідної міжконтинентальної багатосторонньої системи. Таким чином, систему колективної безпеки країн – учасниць СНД можна визначити не просто як міжрегіональну систему, а й як міжконтинентальну систему колективної безпеки, а точніше як «суміжно – міжконтинентальну систему». Саме така особливість системи колективної безпеки країн-учасниць СНД як «міжрегіональної та суміжно – міжконтинентальної» визначає і специфічну місію останньої як гармонізатора в майбутньому різних систем колективної безпеки – загальноєвропейської та азійської.

Для досягнення такої мети, на мій погляд, має бути розроблено Концепцію формування міжконтинентальної євразійської системи колективної безпеки на основі системи колективної безпеки країн – учасниць СНД. Вважаємо, що діяльність такої системи може бути спрямована перш за все на здійснення спільних профілактичних та превентивних заходів для подолання таких світових загроз як-то: рабо- та наркоторгівля, міжнародний тероризм, піратство тощо.

Тому при формуванні такої системи колективної безпеки Співдружності вбачається доцільним розробити на рівні МПА СНД проект модельного кодексу законів про участь країн – учасниць Співдружності в міжнародних системах колективної безпеки. Таким актом могли б бути визначені загальні та спеціальні засади участі згаданих країн в різноманітних системах колективної безпеки: світових, міжконтинентальних, регіональних та міжрегіональних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Курциус Е. История Древней Греции. В 5 т. – Т.1. – Минск, 2002. – С. 3-4.
2. Договір про колективну безпеку від 15 травня 1992 року: СНД; Договір, Міжнародний документ від

15.05.1992 р.

3. Угода про створення Співдружності Незалежних Держав: Угоду із застереженнями ратифіковано Постановою ВР № 1958 – XII (1958–12) від 10.12.91 // Информац. вестник "Содружество": Минск, 1992. – № 1.
4. Заява Верховної Ради України з приводу укладення Україною Угоди про співдружність незалежних держав // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992. – № 13.
5. Угода про співробітництво по забезпеченню єдності вимірів у збройних силах держав – учасниць Угоди про проведення погодженої політики у галузі стандартизації, метрології і сертифікації // Информационный вестник Совета глав государств и Совета глав правительств СНГ "Содружество", 1995. – № 3.